

MIINA SUPINEN

.....

**KULTAINEN
PEURA**

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tekijä kiittää Taiteen keskustoimikuntaa, Sortavala-
säätiötä ja Otavan Kirjasäätiötä apurahasta.

© Miina Supinen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

ISBN 978-951-1-47946-8

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

Mathilda Sommerin muistikirja

KAUAN SITTEEN nälkä koetteli Mantsinsaarta. Halla tuhosi viljan, marjat olivat pieniä ja vetisiä ja verkoilla nousi pelkkää tyhjää. Vanhukset hiipuivat mökeissään, imeväiset nääntyivät kehtoihinsa ja miehet ja naiset kaatuivat suorilta jaloiltaan. Kuolema kulki kylissä.

Kolmantena kylmänä kesänä viimeiset saarelaiset näkivät, että ulapalta ui peura. Se lähestyi saarta, nousi maihin ja antoi ottaa itsensä kiinni. Eläimen turkki oli kaunis, kullankarvainen.

Mantsilaiset uhrasivat peuran ja söivät sen lihan.

Kaikki muuttui paremmaksi. Pelto vihannoi, marjat maistuivat makeilta ja verkot täyttyivät hyvästä saaliista. Lapset kasvoivat vahvoiksi ja mieleltään iloisiksi.

Peura ui saareen joka vuosi samana päivänä, ja aina se uhrattiin. Mantsi kukoisti, vaikka nälkä, sota ja sairaus riehuivat mantereella.

Eräänä kesänä peura ei tullut. Sitä odotettiin koko päivä. Illalla uhrattiin sen sijasta härkä. Peura saapui, kun härän lihoja jo keitettiin, ja silloin se tajusi, että härkä oli ottanut sen paikan.

Peura juoksi metsän halki rantaan, hyppäsi aaltoihin ja ui pois.

Kirjoittajan huomautus

Aina kun isoisäni Karl mainitsi sanan Sortavala, tuntui, että hän maisteli suussaan karamellia. Hän piti karamelleista ja monista muistakin asioista: viskeistä, hyvin leikatuista takeista, maustekakuista, päiväunista, kristallilaseista, Perry Mason -dekkareista, vaimostaan, lapsistaan ja lapsenlapsistaan.

Karl oli mieltynyt elämään. Hänen tyyliinsään oli jotakin keikarimaista, kimmeltävää ja vaivattoman ylhäistä, jotakin sel-laista, jota ihminen alkaa ajatella, kun näkee Fabergé-munan.

Suvultani jäi suuri omaisuus rajan taakse Karjalaan, mutta Karl sanoi, ettei hän välittänyt siitä millään tavalla. Hän olisi antanut viimeisen nappinsakin, jos olisi saanut pitää äitinsä ja poikansa.

En kysynyt koskaan mitään isoisäni elämästä. Hän kuoli, kun olin pieni lapsi. Oletin, että hänen äitinsä oli menehtynyt talvitai jatkosodan pommituksissa ja pojat rintamalla. Käsitykseni mukaan sukulaisia oli ollut aikoinaan varsin paljon, mutta sota oli leikannut sukupuusta oksat.

Kysyin vanhemmiltani isoisäni vaiheista vasta paljon myöhemmin. Silloin he toivat minulle suuresta kirjahyllystään pinon pölyisiä kirjoja, joissa oli tarinoita Laatokalta. Osa oli totta, osa keksittyjä, osa jotakin siltä väliltä. Omia muistikuvia heillä ei ollut. Karl oli saanut isäni vanhoilla päivillään, kun sota oli jo ohi ja perhe oli asettunut Helsinkiin.

Isäni antoi minulle myös laatikon, jonka sisällä oli metallinen putki, kaulakoru ja muistikirja. Isäni arveli putken olevan

kenties osa viemäriputkistoa. Hänellä ei ollut aavistusta miksi sellainen esine oli haluttu säästää. Joku oli ehkä kahmaissut pommitetun talon rauniosta muistoksi ensimmäisen käteensä sattuneen kappaleen ja paennut sitten tuhotusta kaupungista.

Kaulakoru oli mustunutta hopeaa tai jotakin metalliseosta, ja riipuksesta saattoi juuri ja juuri erottaa pyhimyksen hahmon, silmät, parran ja sädekehän.

Muistikirja oli täynnä kirjoitusta. Nimilehdellä oli kirjaimet M. S.

Luulin ensin, että muistikirja kertoisi toisen maailmansodan ajasta, mutta se olikin paljon vanhempi. Tekstiä on lähes mahdoton lukea. Käsiala on vanhaa ja kirjoittaja on käyttänyt useita kieliä. Sivuille liimatut sanomalehtileikkeet ovat fraktuuraa.

Olen yrittänyt saada siitä selvää.

Helsingissä vuonna 2024

ENSIMMÄINEN VUOSI, 1880

I . LUKU

Pikkutyttönä luulin, ettei munkeilla ole lainkaan jalokoja, vaan he etenevät lipumalla maanpinnan yläpuolella. Näin munkin todellisen muodon Viipurin torilla ollessani seitsemän tai kahdeksan. Väärä luuloni raukesi vasta silloin. Pyhä mies kompastui mukulakiveen ja paljas sääri vilahti ennen kuin herra isäni auttoi hänet ylös.

Luulo aavemaisesta leijailusta palasi mieleeni nyt kun olin eksynyt Sortavalan pienessä kaupungissa ja savista reittiä pitkin lähestyi mustakaapuinen munkki kovasti leijuvalla tyyllillä. Kaupunki oli muutoinkin pelottava: Kuhavuori kohosi sen ylle korkeana, tasalakisena ja painostavana. Rantoja nuoli villi ja tuulinen Laatokka. Niiden välissä kyyristeli pikkuruinen kaupunki, tuskin kauppala suurempi.

”Anteeksi, teidän pyhyttenne. Satutteko tietämään, missä on seminaari?” kysyin munkilta parhaalla suomen kielelläni ja niiasin syvään. Munkki murahti venäjäksi ettei osannut ruotssia, lipui tiehensä ja jätti jälkeensä mehiläisvahan ja suitsukkeen tuoksun.

Joskus ajattelin, että vanhempani olivat epäoikeudenmukaisia kutsuessaan minua Kaalinpääksi, mutta ihminen oli eittämättä tyhmä, jos hän eksi suuriruhtinaskunnan pienimmässä kaupungissa. Sortavalan läpi käveli hetkessä.

Ohitin kaupan, jonka edustalla oli rivissä suolasäkkejä, silakkatynnyreitä ja saappaita, laivanvarustamon konttorin, räätälin verstaan ja pienen metallipajan. Kukkulalla oli puusta rakennettu luterilainen kirkko ja toisella kukkulalla ortodoksi-kirkko, jossa oli rastaanmunan väriset kupolit. Kaiken yllä kuului aaltojen pauhu ja lokkien kirkuna.

Sitten kuului musiikkiakin. Puodin eteen asteli resuinen soittoniekka, joka istui suolasäkin päälle ja alkoi soittaa viulua. Minulle tuli hänestä toiveikkaampi olo, sillä ihminen, joka rakastaa musiikkia, rakastaa itse elämää, ja sellainen ihminen haluaa kenties auttaa lähimmäistään.

”Päivää, kelpo mies”, sanoin. ”Tiedätkö missä on seminaari?”

Annoin hänelle kolikon, sillä hän näytti puutteenalaiselta. Vaatteet olivat resuiset ja kaulassa roikkui surkuteltava, tummunut onnenamuletti. Viulukaan ei soinut kovin heleästi.

”Seminaari, sitä mie en tiä”, mies murautti.

”Kuulehan, viritä viulusi”, huomautin vaikkei asia minulle oikeastaan kuulunut. ”Se on hienokseltaan alavireessä.”

”Ka miegi olen vähäsen alavireessä. Minust on tuntunut pahalt siitä lähtien kun soitin Jaatisen häissä ja sinne tul kuokkavieras.”

”Voi, kunpa vointisi pian kohenisi”, sanoin ja hyvästelin viuluniekkan. Jatkoin matkaani. Nyt minua huolestutti jo aika tavalla. Kohta olisin myöhässä. Silloin juoksi eteeni suuri, mustankirjava sika ja sen perässä kolme lasta. ”Varokaa!” huu-

sin, mutta sika ei välittänyt. Se töytäisi minua tiiviillä kyljellään ja jatkoi matkaansa.

Kaivoin kukkarostani nenäliinan ja yritin puhdistaa tahraa helmastani. Sika oli varmasti juuri tullut rypemästä, eikä pitsiliinani selviytynyt tehtävästään.

”Samperin kärsäkäs”, voihkaisin. ”Minulla on tärkeä päivä!”

”Tarvitseekö neiti räsyä?” kysyi vanhin lapsista, hänkin aivan pikkuinen. Kaksi vielä pienempää katseli minua kuin nähtävyyttä. Se johtui varmaan hatustani, jossa oli samettia ja kaksi metsälinnun sulkaa.

”Ei kiitos.”

Heidän räsynsä saattaisi pahentaa tilannetta.

”Miksi neidillä on tärkiä päivä?” Lapsi kysyi. Hän oli laiha ja likainen pieni tyttö, jolla oli iloiset silmät.

”Menen seminaariin pääsykokeeseen. Kolmen vuoden kuluttua saan opettaa sellaisia tuhmia räkänokkia kuin te.”

”Ahah, no, lykätystä”, tyttö sanoi. ”Se tuo onnea jos sika tulee vastaan.”

Ja nyt tulivat mieleeni sadut, joissa sankarin piti kysyä apua kolmelta vastaantulijalta. Ja miksen minä voisi olla sankari ja nämä pienokaiset vastaantulijoita?

”Tiedättekö, hyvät piltit, missä seminaari sijaitsee?” kysyin.

”Kymölän saarella”, tyttö sanoi oitis ja osoitti lahdelle. ”Tuolla on pitkän pitkä ja korkia kävelysilta! Neiti köpättää siitä yli.”

Annoin tytöllekin kolikon.

”Vie tämä äidillesi ja sano, että hän ostaa teille hyvää syötävää.”

”Nyt kyllä pyhä Ilja siunaa neitiä”, tyttö sanoi. Hän piteli rahaa kämmenellään kuin se voisi särkyä ja katseli sitä silmät suurina.

Minulla ei ollut aavistusta kuka pyhä Ilja oli, sillä vino-ristin kirkko oli minulle tuntematon. Kotona suhteemme kirkollisiin asioihin oli etäisen kohtelias. Tunnustimme tietysti Lutherin oppia kuten muutkin saksalaiset porvarisperheet, vaikka todellisuudessa uskoimme kai lähinnä maalliseen mammonaan.

Aavistelin silti saaneeni parhaan mahdollisen toivotuksen.

Ja parasta mahdollista toivotusta tarvitsin, sillä matka oli ollut raskas. Aluksi se oli sujunut hyvin. Olin sanonut Viipurissa mamanille ja papalle, että kävisin tervehtimässä sisartani Charlottaa kaupungin toisella puolen, mutta olinkin kävellyt torille, etsinyt luotettavan näköisen rahtitalonpojan ja kysynyt, kuljettaisiko hän minut Sortavalaan, jos antaisin hänelle hopeamarkan. Mies oli suostunut mielihyvin ja haalinut itselleen muutakin kuljetettavaa: teetä, kahvia, sokeria, kauriskoita ja rinkelikieppejä. ”Neiti tekee hyvin ja astuu vaunuihin”, hän sanoi, kumarsi leikkimielellä ja auttoi minut kärrylle.

Matka läänin toiselle laidalle eteni kuoppaista tietä, joka kulki Laatokan rantaviivan lähellä. Ohitimme loputtomasti metsää ja niittyjä, kivisiä peltoja, kallionlohkareita ja pehmeää sammalta.

Yövyimme Antrean lähetytyillä pienessä tuvassa, joka ei ollut mikään oikea majatalo, vaan kuljettajan tuttujen koti. Siellä minä näin kuolleen ruumiin. Se yritettiin piilottaa silmiltäni, mutta ehdin nähdä oven raosta. Se oli vasta ihan pikkuinen, se ruumis. Äiti rukoili siinä vieressä.

”Tytöl ol lavantauti”, kuski kertoi, kun kysyin asiasta. En ollut varma mikä lavantauti oli, mutta se oli kai sama kuin tyyfus. Kansa sanoi sitä lavantaudiksi, koska se suisti heidät niin

nopeasti laverille pitkälle ja sitten laudalle riiheen. Minäkin olin sairastanut sen lapsena, mutta parantunut.

Lopulta saavuimme Sortavalaan. Minua pelotti enkä voinut olla ajattelematta taloudenhoitajamme Irinitsan sanoja. Hän oli ainoa, jolle olin uskonut suunnitelmani.

”Älä sie sinne halavoi. Siel on pakanamaita, hulluja ja pahoja henkiä. Kalliot oli sielpäin ennen aikaan pehmeitä, ja niihin on jäänt jälkiä entisten aikojen ihmisistä ja elläimistä”, hän oli varoittanut.

Pyhät miehet elivät Laatokalla aivan viime vuosiin asti perin oudolla tavalla. He hakeutuivat autioille saarille ja yksinäisille kallioille ja näännyttivät itseään varta vasten, janosivat näkyjä ja houreita ja uhrasivat pyhimyksille, joita ei löytynyt mistään kalentereista.

2 . LUKU

Silta Kymölän seminaarisaareen oli rakennettu kapeiden, ristikkäisten pylväiden varaan. Ne seisoivat vedessä pitkinä ja honteloina kuin merkillisen sirahvi-eläimen jalat, ja Vakkolahden aallot loiskivat vaahtopäisinä niiden ympärillä.

Saarella oli kokonainen kylä, peltoja, taloja, ihmisiä ja eläimiä. Sankan kuusikon huomassa häämötti puinen koulurakennus. Taloille vievä maasto oli savista kesantopeltoa, mutta polkujen varsilla oli koristekiviä ja marjakuusten, vaahteroiden ja lehmusten taimia. Puulapsot saivat paraikaa vettä puutarhurin kannusta.

Sadan vuoden kuluttua saarella olisi iso puisto. Puutarhuri olisi silloin jo kuollut ja niin olisi minäkin, mutta tulevaisuuden seminaarilaiset nauttisivat suurten puiden varjosta.

Kiiruhdin koulurakennukselle, pujahdin sisään ja etsin juhlasalin. Se oli täynnä nuoria neitejä, jotka kuuntelivat kateederilta puhuvaa herraa.

”Tervehdys, Suomen soreat neidot”, lausui herra. Hän oli pukeutunut ahtaaseen sarkatakkiin.

Siinä me seisomme, minä ja salillinen muita hakijoita. Vilkuilimme toisiamme, jotkut niiasivat. Olimmeko me Suomen soreat neidot? Juuri me?

”Minä olen lehtori Johan Lindfors, ja katselen nyt teitä opetusneuvos Uno Cygnaeuksen ja rehtori Claes Israel Joakim Molanderin puolesta”, herra sanoi. ”Työskentelen miesten puolella, jossa opiskellaan ylempien luokkien opettajiksi, mutta silmiäni ilahduttaa nähdä näin paljon neitejä, jotka toivovat pääsevänsä pikku lapsosten opettajiksi. Lausun nyt teille muutaman sanan opettajan kutsumuksesta ja tehtävään sopivasta sielullisesta tyylistä, jotta ne, joille tehtävä ei sovi, voivat lähteä aikaansa enempiä haaskaamatta.”

Lehtori Lindforsin puheesta kävi ilmi, että opettajattareksi soveltuva nainen oli viisas, nöyrä, lempeä, hurskas, laupias, siveä, tyyni, harkitseva et cetera ad nauseam. Näiden luonnehdintojen jälkeen lehtori kertoi rahvaasta, joka nukkui oppimattomuuden unta.

Nyt oli valistuksen aamu koittanut. Kansallisen herätyksen pasuuna soitti halki kunnainden ja metsien ja kutsui suomalaisia ottamaan paikkansa sivistyskansojen joukossa. Pasuunaa olivat soittaneet tähän asti pääosin herrat Snellman, Cygnaeus ja Topelius, mutta nyt opettajat toteuttaisivat heidän suunnitelmansa maalaiskoulu kerrallaan.

Tehtävä oli jalo ja tärkeä, eikä missään yhtä jalo ja tärkeä kuin Karjalassa, Suomen kansan alkukodissa, jossa kansa oli uljasta ja verevää, mutta suomalaisuuden suhteen tietämätöntä ja taipuvaista luulemaan itseään venäläisiksi tai jonkinlaiseksi erilliseksi Karjalan väeksi. Maamiehet tunsivat kuuluvansa ainoastaan

kotikyläänsä eivätkä hahmottaneet Suomen kokonaisuutta. He laittoivat lapsensa hetkeäkään miettimättä venäläiseen kouluun, jonka valttina oli päivittäinen rinkeli ja tee sekä kielenopetus, jonka avulla selviytyi Pietarin markkinoilla. Suomalaisessa koulussa olisi sen sijaan tarkoitus antaa ylivertaista tietopuolista opetusta sekä siveellistä ja fyysillistä kasvatusta.

Katseeni kiersi juhlasalissa. Kaikki hakijat olivat etevän ja muodikkaan näköisiä nuoria naisia. Monilla oli kaupasta ostettu bonetti, ja nekin, joilla ei ollut sellaista koreaa hattua, olivat saaneet päähänsä kauniisti ommellun hilkan. Tytöt seisovat pieninä ryhminä, olivat kai ehtineet hieman tutustua toisiinsa sillä aikaa kun olin harhaillut seminaaria etsimässä.

Yksi naisista oli omassa seurassaan. Hän seiso ikkunan alla ja näytti erilaiselta kuin toiset. Nainen toi mieleeni metsän petoeläimen, sellaisen, jolla on kiiltävä turkki ja vaaralliset hampaat, ja korven otuksen tavoin hän oli jollakin tavoin sekä puhdas että likainen.

Hänellä oli tummat silmät ja kauniit kasvot, ja niillä lepäsi tyyni, suorastaan pitkästynyt ilme. Tyttö seisoi ryhdikkäänä ja kireästi nyöritettynä sametissa, krepissä ja silkissä, mutta kaikesta tyylikkyydestään huolimatta hän näytti vähän maalais-tytöltä. Se johtui hiuksista, jotka kiemurtelivat mustana, käärmemäisenä lettinä pitkin selkää.

Hän havaitsi epähienon töllistelyni, nyökkäsi torjuvasti ja käänsi katseensa ikkunaan. Hän alkoi seurata katseellaan kot-taraisparvea, joka muodosti ilmassa aaltoilevia muotoja.

”Toivotan onnea kokeeseen”, lehtori sanoi kateederilta. ”Aloitustuokalle otetaan kolmekymmentä opiskelijaa.”

Pettymys tuntui siltä kuin suuri kivi olisi pudonnut vatsan-pohjaani. Vain kolmekymmentä.

Minulla ei olisi mitään mahdollisuuksia, sillä tyttöjä oli salissa paljon enemmän. Olin luullut, että lähes kaikki halukkaat pääsisivät oppiin ja vuoteni ruotsinkielisessä tyttökoulussa ja sitä ennen kotiopettajattaren huomassa riittäisivät helposti sisäänpääsyyn.

En ollut hurskas, laupias, nöyrä enkä älykäs, enkä muutenkaan opettajattareksi sovelias. Kansallisen sarastuksen pasuuna ei ollut konsanaan törähtänyt mielessäni, ja miten se olisi voinutkaan, kun olin saksalaista sukua eikä suonissani virrannut pisaraakaan kyseisen heräävän kansan verta.

Ja jos en pääsisi seminaariin, mitä minulle silloin kävisi?

Niin. Tiesinhän minä mitä sitten kävisi. Ei mitään hyvää.

”Mitä tämä symboli tarkoittaa matemaattisessa yhtälössä?” Lehtori Serafina Pitkähkoski kysyi ja työnsi eteeni rihvelitaulun, jonka keskelle oli piirretty suuri rasti. Availin ja suljin suutani kuin syvyyden typerä ahven. Pääsykoe oli hyvin hermostuttava ja lehtori Pitkähkoski kuin louhikäärme. Toiset hakijat tuhahtelivat ja naureskelivat hämmennykselleni.

”Neiti! Mitä tämä merkki tarkoittaa?” lehtori tivasi. ”Vai ettekö tiedä?”

”Rastia... X-kirjainta”, sopertelin. Ajatukset olivat yhtä sotkua päässäni: mieleeni tuli, että merirosvotarinoissa x-kirjain merkitsi aarten paikkaa.

”Se on kertomerkki”, kuului kuiskaus takaani. Siellä istui se merkillinen tyttö, jota olin juhlasalissa ihaillut.

”Kertomerkki”, toistin, sillä ei minulla ollut parempaakaan.

”Kyllä, matemaattisessa yhteydessä se on kertomalaskun merkki”, lehtori myönsi. Sitten hän käänsi ankaran katseensa pelastajaani.

”Neiti! Mikä teidän nimenne on?”

”Jelena”, tyttö sanoi. Hänellä oli kaunis ja hieman käheä ääni, eikä hän vaikuttanut millään tavoin hermostuneelta, vaikka opettaja katsoi häntä julmasti.

”Teidät hylätään, koska aiheutitte vilppiä pääsykokeessa”, lehtori sanoi.

”Ei se ollut neiti Jelenan syy”, huusin. ”Hän on hyvä kristitty ja toimi sen mukaisesti! Minä olen kaalinpää!”

”Olkaa hiljaa, neiti Sommer, tai teidätkin hylätään”, lehtori sanoi.

”Koko nimi on Jelena Nikititšna Päästäinen”, tyttö sanoi, pyöritti silmiään ja huokaisi. Hän oli koppava kuin ylimys, joka joutui kärsimään palvelijansa tuskastuttavasta typeryydestä.

”Vai niin”, lehtori Pitkäkoski sanoi ja hänen julma muotonsa muuttui. ”No niin. Siinä tapauksessa. Jaaha.”

Pääsykoe jatkui piinallisena, mutta oli minulla sentään yksi valtti. Kansakoulun isä Uno Cygnaeus piti musiikillista ymmärrystä tärkeänä taitona. Laulukoe pidettiin juhlasalissa, joten palasimme sinne. Huone oli nyt ääriään myöten täynnä rahvasta.

”Miksi tämä väki on täällä ilveilemässä meille?” joku tyttöistä valitti.

”Lähiseutujen väki on kai tullut nauttimaan ilmaisesta konsertista”, arvelin. ”Eivät he vaikuta ylen määrin kriittisiltä.”

Huivipäiset eukot ja pellavapaitoihin sonnustautuneet ukot istuivat riveissä ja katsoivat meitä uteliaiin silmin.

Tyttö toisensa jälkeen sai nousta lavalle laulamaan. Yleisö oli todellakin suopeaa. Kaikki saivat suosionosoitukset, nekin, jotka lauloivat nuotin vierestä. Syrjäseudulla tyydyttiin ymmärrettävästi vaatimattomaan viihteeseen.

”Mathilda Sommer”, kutsui musiikinopettaja poljettavan urkuharmoninsa äärestä. ”Mitä haluatte esittää?”

”Vårt Landin”, vastasin kainosti. Musiikinopettaja antoi nyökkäyksellä tunnustusta kappaleen valinnasta ja polki harmonista alkutahdit.

Vårt Land oli tasatahtinen, marssilaulua muistuttava sävelmä, eikä sen esittämisessä ollut suuria vaikeuksia. Lauloin sen läpi ja kysyin, saisinko esittää vielä toisenkin laulun. ”Tunteeko lehtori kappaleen Die Forelle?”

”En osaa soittaa sitä ilman nuotteja”, opettaja sanoi. ”Oteetaanpa jo seuraava esiintyjä!”

”Voin laulaa ilman säestystä”, vakuutin ja aloin laulaa ennen kuin hän ehti kieltää. Die Forelle oli suosikkini ja melodialtaan niin täyteläinen, että se kuulosti hauskalta ilman säestystäkin. Alussa sai laulaa kumeasti ja sitten pääsi livertämään asteikkoja ylös ja alas. Näin yleisön kirkastuvat katset, kun tulin korkeaan kohtaan, ja tunsin olevani oikeassa elementissäni, kuin paraskin hopeakylkinen taimen purossa.

Sain raikuvat suosionosoitukset ja unohdin suomalaiselta neidolta vaadittavan nöyryyden, niiasin syvään ja pöyhistelini kuin oopperadiiva. Se hauskutti yleisöä entisestään ja kuului jo hurraa-huutoja.

”Menkää alas, neiti Sommer”, lehtori sanoi.

”Päivän paras esitys!” joku huusi, kun laskeuduin korkeelta.

Mutta esiintymisen riemu oli ohi. Vilkuilin huolissani lehtoria, joka polki taas jotakin vakavaa ja laahaavaa. Olin innostunut liikaa ja tehnyt itsestäni narrin. Ja missä oli Jelena Päästäinen? Oliko hän kuitenkin joutunut lähtemään?

”Ei tänne pääse pelkällä laulamisella”, sanoin yleisölleni.

”Älä sie heitä kirvestä kaivoon!” sanoi muuan eukko. ”Saatat sie päästäkii.”

”Siitä ei lie toivoa, ja pelkään että aiheutin epäonnea toisellekin hakijalle.”

”Menehän sie majatalloon syömään jänispattaa! Sie oot kamalan kärttyne. Nälkähistä ei naurata.”

Eukon ajatus oli hyvä ja kokeen loputtua laahustin siltaa pitkin kaupunkiin ja majataloon. Mutta ruoka ei maistunut ja tupa näytti savuiselta ja räjäiseltä. Menin yläkertaan huoneeseeni, istuin laverilla, katselin akkunasta tummuvaa taivasta ja kottaraisten parvea. Se oli ehkä sama parvi, jota neiti Jelena oli katsellut, ja se näytti meduusalta, joka velloi ja väännyli ilmassa. Murehdin, kunnes tuli aika mennä vuoteeseen murehtimaan ja sitten nukahtaa.

3 . LUKU

S euraavana päivänä kuljin Kymölän siltaa haluttomasti ja jalkoja laahaten. Suuntasin päärakennukselle. Oveen oli naulattu paperi, jossa luki sisäänpäässeiden nimet.

Veri kohisi korvissa ja pää oli täynnä jäykkää hunajaa, kun tuli minun vuoroni katsoa. Siinä se seiso: Sommer, Mathilda Eleonora. Ja listassa oli toinenkin tuttu nimi: Päästäinen, Jelena Nikititšna.

Laskeuduin portaita kuin sumussa.

Jelena seiso yksin väkijoukon laidalla. Mitään ajattelematta juoksin hänen luokseen ja hyppäsin suoraan hänen kaulaansa.

”Neiti Päästäinen! Olemme kumpikin päässeet sisään!”

”Sepä hienoa”, Jelena sanoi ja nauroi hämillään, seiso tikkusuorana ja salli minun puristaa itseään.

”Anteeksi, että hyökkäsin kimppuusi! En voinut pidätellä itseäni!” Hihkuin, hypin riemusta kuin lapsi ja sitten purskahdin itkuun.

”Voi, neiti Sommer, mikä teille nyt tuli?” Jelena kysyi.

”Pelkäsin kovasti että joutuisin palaamaan kotiin enkä olisi voinut sitä tehdä.” Pyyhin kyyneleet nenäliinaani ja tajusin Jelenan katseesta, että nenäliina oli se sama, johon olin pyyhkinyt sian aiheuttamaa tahraa.

”Olenko aivan savinen?” kysyin.

Jelena antoi minulle oman nenäliinansa.

”Vähän.”

Aurinko tuli pilven takaa esiin ja lämmitti kasvojani. Itse Apollo halusi antaa meille hyvän onnen toivotuksensa.

”Voi Jelena, voisimmeko tutustua toinen toisiimme? Sillä teidän tulee tietää, että olen ikuinen palvelijanne”, sanoin.

”Kyllä se sopii”, Jelena sanoi, ja minusta tuntui, että hän oli hiljaisella tavalla huvittunut ja vähän hyvilläänkin.

”Ja sitä ennen”, minä jatkoin. ”Tulkaa kanssani majataloon syömään herkullista jänispataa! Olen kuolemaisillani nälkään!”

”Käyn ensin kertomassa sedälleni, että aloitan nyt seminaarin”, Jelena sanoi ja puristi kättäni. ”Mutta illaksi minä tulen takaisin, Tilda Sommer!”

4. LUKU

Saattoiko olla kotoisampaa näkyä, kuin majatalon herttainen tupa? Öljylamput loimusivat nurkissa ja pöydillä ja uunissa räitisi punainen tuli. Tuoksui miellyttävästi savulta, hikisiltä ihmisiltä, lihapadalta ja katajanmarjoilta. Pulska ja mahdikas emäntä Ahri Siimola näytti minulle paikan pitkästä pöydästä ja toi metallisen haarukan.

”Neiti tekee hyvin ja ottaa kahvelin”, Ahri sanoi ja kuulosti pollealta.

”Kiitän. Miten oivallinen kahveli.”

Kaikki muut lappoivat ruokaa puulusikoilla.

Pitkä pöytä oli täynnä miehenpuolia. Kauppiaita, puoti-poikia, konttoristeja ja maarahvasta. Vastapäätä istui pappi ja pöydän toisessa päädyssä näin viulistin, joka oli ollut kadulla soittamassa.

”Löytyikö se seminaari?” hän kysyi.

”Toden totta löytyi!” vastasin.

Söin riistapataa onnellisena ja annoin puheen vyöryä ylitsemi. Suomen kielen vokaaleissa oli jotakin vesilintumaista ja

surumielistä, ja konsonantit rapisivat kuin rantakivet aalloissa. Seminaarilla oli puhuttu enimmäkseen ruotsia, ja suomikin oli kuulostanut siellä toisenlaiselta.

Ovesta astui sisään parroittunut mies, joka toi mukanaan metsän ja veren hajun. Hän roikotti vyöllään jäniksiä.

”Katohan sie Ahri, mitä mie tuon!” hän huusi.

”Näytäpä”, emäntä sanoi, otti jänikset, palkitsi metsästäjän rahapussilla ja hyväksyvällä nyökkäyksellä ja kattoi hänelle paikan pöytään.

”Onpas perkeleen hyvää paistipataa”, metsämies murahti ja rojahti istumaan. Pappi kohotti kulmiaan ja jatkoi lusikointia.

”Neiti ei ihmettele”, Ahri sanoi minulle. ”Johki vaan varmisti, ettei turmele mitään Kiesuksen nimeen siunaamalla. Jos metsässä olis jotakin sovittu.”

”Miten niin sovittu?” minä kysyin.

”Tänne tuovat monet metsämiehet lihoja”, pappi sanoi ja näytti minulle lusikkaansa, jossa oli komea kimpale lihaa. ”Voi olla, että tämän jäniksen sai metsästäjä, joka on sopinut jotakin metsäpirun kanssa.”

Paikallisten alkukantaiset tavat hämmensivät minua.

”Ahaa. Pitäisikö minunkin sanoa jotakin?”

Puotipoika virnisteli. ”Lausukaa täten, hyvä neiti: Pahanoksen kiitos ja ruman miehen ylistys!”

”Älä tee neidistä pilaa!” emäntä kivahti, mutta kun hän lähti, kysyin lisää Pahanoksesta ja rumasta miehestä, koska selvää oli, ettei edes pappi vastustanut täällä sellaista puheenaihetta ja asia kuulosti jännittävältä. Miehet innostuivat kertomaan kaskipiruista, metsäpiruista, aaveista ja jättiläisistä, jotka olivat ammoisina aikoina heitelleet Laatokan

saaresta toiseen kiviä ja repineet vuoria silkasta huvista ja elämisen riemusta.

Puotipoika kertoi, että oli lapsena joutunut pitelemään pärettä vanhalle rengille, joka oli kertonut kummituksista ja pahoista hengistä kaiket illat. Renki oli sanonut, että piru oli pitkäpää, ja sillä oli sylen korkuinen kallo, ja sellainen valtava, kuikea pää oli kammottanut häntä enemmän kuin mikään muu. Poika oli ollut niin peloissaan, ettei uskaltanut käydä iltaisin ulkona heittämässä vettä.

Vieressäni istuva mies näytti lattialaudoissa näkyviä tummia tahroja.

”Katohan sie neiti. Nuo tuli, kun pahanos pani jalalla koreasti Jaatisen häissä”, hän sanoi.

”Jaatisen häistä olenkin kuullut mainittavan”, sanoin.

”Niin! Jegor oli siellä ja koki sen alusta loppuun!”

Pyysimme viulistia kertomaan koko tarinan. Hän suostui sen mielihyvin tekemään, jos saisi lisää kaljaa. Juomaa saatuaan hän kertoi merkillisen tarinan, ja sen jälkeen minäkin nousin seisomaan ja lausuin ulkomuistista Goethen Totentanzin, jossa luurangot tanhusivat hautausmaalla. Miehet eivät ymmärtäneet runoa – edes sivistyneistö ei enää puhunut Sortavalassa saksaa – mutta kun selitin tapahtumien kulun suomeksi, he nyökkäilivät ja huudahtelivat tyytyväisinä, varsinkin kohdassa, jossa luuranko kiipeää kellotorniin hämähäkin tavoin.

”Tuo, neiti, oli sepitelmää ja suakkunaa”, puotipoika sanoi, ”mutta kaikki mitä mie kerroin on totista totta. Mie oon kuullut kaiken luotettavalta todistajalta.”

”Totta kai”, vakuutin.

Halko paukahti uunissa. Koko pöytä säikähti ja partasuutkin kirkkaisivat ja sen jälkeen kaikkia nauratti.